

Cuprins

Introducere / Pentru o istorie a culorilor	5
La început a fost negrul	
De la origini până în anul 1000	19
În paleta cromatică a Diavolului	
Secolele X–XIII	54
O culoare la modă	
Secolele XIV–XVI	91
Nașterea unei lumi în alb și negru	
Secolele XVI–XVIII	132
Toate culorile negrului	
Secolele XVIII–XXI	181
Bibliografie	227
Mulțumiri	237

INTRODUCERE

Pentru o istorie a culorilor

„Ca să răspundem la întrebarea despre ce reprezintă cuvintele «roșu», «albastru», «negru», «alb», putem, bineînțeles, să indicăm imediat niște lucruri de culoarea respectivă. Dar capacitatea noastră de a explica semnificația acestor cuvinte nu merge mai departe.“

Ludwig Wittgenstein

Remarci asupra culorilor, 1, 68

Acum câteva decenii, titlul acestei lucrări i-ar fi surpris pe cititorii mai puțin obișnuiți să considere negrul ca fiind culoare. Fără îndoială, nu mai e cazul azi. Nimeni nu îi mai refuză această calitate. De secole și chiar milenii, negrul și-a recăpătat statutul de culoare în adevăratul sens al cuvântului și chiar un pol puternic în toate sistemele de culori. Dar, precum amicul său, albul, de care nu a fost întotdeauna legat, negrul și-a pierdut progresiv statutul de culoare între sfârșitul Evului Mediu și secolul al XVII-lea.

Apariția imprimeriei și a imaginii gravate cu cerneală neagră pe hârtie albă a dat acestor două culori un rol special pe care întâi Reforma protestantă, apoi progresul științific au sfârșit prin a le situa în afara lumii culorilor. Când Isaac Newton descoperă spectrul cromatic în jurul anilor 1665–1666, el scoate la lumină o nouă ordine a culorilor în rândul cărora nu mai e loc nici pentru alb, nici pentru negru. E o adevărată revoluție cromatică.

Timp de aproape trei secole, negrul și albul au fost gândite și trăite ca niște „non-culori“ care formează împreună un univers propriu, opus celui al culorilor: pe de o parte există universul „alb-negru“, iar pe de altă parte există universul „color“. În Europa, cu o astfel de opoziție s-au familiarizat aproximativ 12 generații și, chiar dacă ea nu mai e de actualitate în zilele noastre, nu ne mai uimește de fapt. Sensibilitatea noastră s-a schimbat.

Artiștii sunt primii care, începând din anul 1910, au redat puțin câte puțin albului și negrului semnificația pe care au avut-o în Evul Mediu, aceea de culori autentice. Au urmat apoi oamenii de știință, deși fizicienii au rămas multă vreme reticenți în a recunoaște faptul că negrul are proprietăți cromatice. Publicul larg a făcut la fel, așa încât azi, în codurile noastre sociale și în viața noastră cotidiană, nu mai avem niciun motiv să considerăm lumea culorilor și lumea negrului și a albului ca fiind opuse. Abia se mai găsesc, disparate, urme ale acestei vechi distincții (în fotografie, cinema, presă și edituri).

Titlul acestei cărți nu este, deci, o greșeală sau o provocare. El nu încearcă nici să fie ecoul celebrei expoziții organizate la sfârșitul anului 1946 la galeria Maeght din Paris, unde se proclama cu o oarecare insolență că „Negrul e o culoare“. Ideea era nu numai de a atrage atenția publicului printr-un

slogan, ci și enunțarea unei poziții diferite de cea predată în școlile de Arte Frumoase și de cea existentă în tratatele academice de pictură. Poate că, după patru secole și jumătate, chiar pictorii ale căror lucrări erau expuse doreau să-i răspundă lui Leonardo da Vinci, primul dintre artiști care a declarat că negrul nu e o culoare în adevăratul sens al cuvântului.

„Negrul e o culoare.“ O asemenea afirmație redevine azi o certitudine și aproape o platitudine. Ar fi o adevărată provocare să afirmi contrariul. Dar lucrarea de față nu se găsește pe acest tărâm. Titlul său nu este ecoul expoziției din 1946 și nici chiar al cuvintelor celebrului da Vinci, ci este ecoul mai modest al unei cărți anterioare, publicate în anul 2000 la aceeași editură, *Bleu. Histoire d'une couleur*¹. Buna primire care i-a fost făcută atât de către comunitatea savanților, cât și de către publicul larg m-a împins să dedic un studiu asemănător negrului. Cu toate acestea, nu intenționez să scriu o istorie completă a fiecăreia dintre cele șase culori „de bază“ ale culturii occidentale (albul, roșul, negrul, verdele, galbenul, albastrul), apoi a celor cinci culori „de rangul 2“ (griul, maroul, violetul, rozul, oranjul).

Un asemenea demers întreprins în monografii paralele nu ar avea niciun sens, întrucât o culoare nu vine niciodată singură. Ea nu capătă un sens, nu funcționează pe deplin din punct de vedere social, artistic și simbolic decât e asociată sau dacă se opune uneia sau mai multor culori. De aceea, perceperea izolată a unei culori e imposibilă.

Așa cum vei citi în paginile următoare, a vorbi despre negru înseamnă și a vorbi despre alb, despre roșu, despre maro, despre violet și chiar despre albastru. Astfel se explică repetarea câtorva idei care apar în lucrarea pe care am dedicat-o celei din urmă culori. Cum nu puteam face altfel, sper

¹ *Albastru*, traducere în limba română apărută la Editura For You. (n.red.)